

CHIAR DE MOR VISĂTORII

— “Though Dreamers Die” 1944 —

de Lester del Rey

Traducerea: Titus Ceia & Sorin Simion

Conștiința oscila în prag, confuză, șovăitoare, în timp ce spiritul lui Jorgen se prăbușea de-a lungul nervilor amorțiți, într-o căutare fără scop; frigul îl pătrundea pînă la măduvă și în întregul său corp furnicăturile dureroase păreau să se intensifice pe măsură ce, conștientă doar pe jumătate, gîndirea le descoperea. Își concentră rațiunea, într-un efort de a regăsi letargia prenatală care îl dominase atîta vreme, refuzîndu-și o nouă înfruntare cu acest trup înghețat și străbătut de furnicăături.

Totodată amorțeala dispărea, în ciuda vagilor sale dorinți, deși ochii, acum deschiși, nu percepeau încă decît o lumină imprecisă, fără formă, fără contur, fără amănunte; sunetele abia murmurate care-l înconjurau nu păreau să aibă nici ritm, nici semnificație. Frigul bătea în retragere puțin cîte puțin, făcînd loc unor dureri surde care, la rîndul lor, se răriră; omul se agită fără nici un gînd, în timp ce minuscule frînturi de memorie continuau să se infiltreze cu insistență, încercînd să-i amintească ce trebuia să facă.

Apoi ideile i se limpeziră într-o oarecare măsură, permițîndu-i să-și amintească frînturi răzlețe din ceea ce se petrecuse. Avusese loc cucerirea Lunii și o curajoasă dar unică tentativă pe Marte; buletinele de știri nu vorbeau decît despre asta. Șantierelor începuseră să construiască o nouă navă, mai mare, acționată de un sistem original de eliberare a energiei pe care îl inventase el însuși, sistem grație căruia nu mai existau frontiere și nava se putea îndrepta spre cele mai îndepărtate stele, dacă astfel s-ar fi stabilit, ajungînd la realizarea tuturor visurilor și speranțelor umanității. Și totuși ceva îi scăpa încă... mai important decît toate astea, mai important chiar decît marea navă.

Un ac îi atinse pieptul, apoi pătrunse, aducîndu-i bucuria căldurii, a regăsirii energiei. Rațiunea izbuti să identifice adrenalina și el știa că erau mai mulți în jurul său, străduindu-se să-l trezească. Acum inima îi bătea cu putere și substanța se răspîndea în el, alungînd primele gînduri vagi, pentru a le înlocui cu un torent de amintiri dezagreabile, ba chiar nespuse de amare.

Căci visurile oamenilor și oamenii înșiși nu mai erau decît țărînă în urma lui! Într-o singură noapte, toate speranțele și proiectele se sfărîmaseră ca și cum n-ar fi existat niciodată; se abătuse Flagelul, o bacterie mutantă de origine necunoscută, distrugătoare dincolo de orice închipuire, care lansase un atac teribil, semănînd distrugerea și nelăsînd în urma ei decît moarte. Poate cu timpul s-ar fi găsit o soluție, dar tocmai timpul le lipsise. În cîteva săptămîni, Flagelul invadase întreg Pămîntul; în cîteva luni, cutezători care încă mai rezistau trebuiseră să abandoneze orice speranță de supraviețuire. Rămăseseră neștirbite doar curajul și vigoarea cu care doctorul Craig silea muribunzii să sfîrșească construcția mării nave a lui Jorgen; cu chiu cu vai, în îngrozitoarea învălmășeală a ultimelor zile, el reușise să adune acest echipaj jalnic de redus cu care plecase să caute azil pe Marte, luînd cei cinci roboți Thoradson ca să conducă nava - în timp ce echipajul urma să se protejeze de imensa accelerație prin criogenie.

Dar pe Marte, Flagelul ajunsese înaintea lor! Fusesse poate adus de prima expediție, sau ei înșiși îl transportaseră fără să știe; asta urma să rămînă pentru, totdeauna un mister. Venus era nelocuibilă, celelalte planete

cu atît mai puţin, iar în spate, Pămîntul era mort. Mai rămîneau stelele, şi se îndreptară spre ele, sub imboldul necesităţii; o necesitate care făcuse din acest ţel sublim doar sumbra parodie a vechiului vis. Aici, pe navă, în jurul lui Jorgen, era tot ce mai rămăsese din rasa umană, la o necunoscută şi incredibilă distanţă de sistemul solar care fusese lumea lor!

Dar vechea luptă fără cruţare trebuia să continue! Jorgen se răsuci pe masă, întinzîndu-şi picioarele tremurînde spre podeaua de metal şi scuturînd capul pentru a-şi limpezi ideile. „Doctorul Craig?”

Mîini tari şi reci îl apucară de umeri şi-l reaşezară fără brutalitate la loc. Vocea care-i răspunse era metalică, dar plăcută.

— Nu, master Jorgen, doctorul Craig nu este aici. Mai aşteaptă, odihneşte-te încă puţin, pînă vor dispărea urmele somnului. Încă nu eşti gata.

Începea să vadă din ce în ce mai clar; îşi plimbă privirea împrejurul camerei. Cinci omuleţi metalici, înalţi de patru picioare şi jumătate, aşteptau răbdători în jurul lui; nu era nimeni altcineva. Roboţii lui Thoradson erau incapabili de expresii faciale, în pofida unei slabe luciri din ochii lor, şi totuşi atitudinea lor părea să trădeze un sentiment de nesiguranţă şi nelinişte. Jorgen se agită cu nervozitate, uşor stîmjenit de această impresie. Numărul cinci făcu un gest vag cu braţul.

— Încă puţin, master. Trebuie să te odihneşti!

Rămase un moment imobil, pentru a lăsa să dispară ultimele urme de amortire şi făcu efortul de a adopta, în ciuda întunericului care încă-i acoperea mintea, poziţia de şef care-i revenea logic. De astă dată, Cinci nu protestă cînd el întinse mîna pentru a se agăţa de umărul de metal, ridicîndu-se cu greu în picioare.

— Aţi descoperit un soare cu planete, Cinci? De asta m-aţi reanimat?

Cinci mişcă picioarele într-un gest ciudat de uman şi dădu din cap. Vorbele lui erau joase şi lente pînă la exasperare.

— Da, master, mai repede decît am fi sperat. Cinci sori fără planete şi nouăzeci de ani de căutări au trecut, dar ar fi putut fi mii. Se poate vedea din camera de pilotaj, dacă vrei.

Nouăzeci de ani care s-ar fi putut ridica la cîteva mii, dar cîştigaseră partida! Lui Jorgen îi tremura capul de nerăbdare în timp ce-şi lua hainele; Trei şi Cinci se repeziră să-l ajute, apoi îl încadrară pentru a-l susţine - valuri de ameţală îl mai străbăteau încă - şi îl conduseră cu grijă în timp ce el îşi recăpăta treptat controlul corpului şi al membrilor. O luară pe lungul coridor central al navei, făcînd să răsunе podeaua de plastic şi metal sub picioarele metalice şi sub încălţărilor de piele. Ajunseră în sfîrşit la postul de comandă, unde imense hublouri de cristal dezvăluiau spaţiul negru şi rece, punctat de stele minuscule şi strălucitoare; stele care nu clipeau, şi cărora lipsa vîlului liniştitor al unei atmosfere planetare le dădea o aparenţă de agresivitate. Drept înainte, în contrast frapant cu celelalte, în ciuda micimii lui, se impunea un punct de dimensiunea unei piese de zece cenţi văzută de la trei metri. Îl privi fix un timp, apoi se apropie de hublouri aproape cu

nepăsare, pînă ce Trei îl trase de mîneacă.

— Am făcut deja releveele planetelor, master, dacă vrei să le vezi. Sîntem încă departe și, la distanța asta, doar cu instrumente optice sînt greu de reperat, dar cred că le-am găsit pe toate.

Jorgen se întoarse spre ecranul electronic care începu să lumineze intermitent, în timp ce Trei regla cu iuțeală telescopul, enumerînd globurile care apăreau pe rînd. Unele erau clare și nete, fără urmă de mișcare, în timp ce altele trădau printr-o aureolă confuză prezența atmosferei. Cinci dintre ele, apropiate de dimensiunile Terrei, erau situate dincolo de sferele interioare aride și uscate, iar dincolo de ele, o lume monstruoasă, mai mare decît Jupiter, conducea privirea spre altele, din ce în ce mai mici. Nu exista nici o planetă cu inele, ca Saturn, dar cele mai multe aveau sateliți, mai puțin planetele interioare cele mai depărtate. Una dintre ele era un sistem dublu, planeta și satelitul avînd aproape aceeași mărime. Pe ecran apărură planetă după planetă, fiecare imediat înlocuită de o alta și Jorgen se frecă la ochi cînd făcu suma.

— Optsprezece, socotind-o pe cea dublă ca fiind una singură! Cîte sînt locuibile?

— Probabil patru. În orice caz, a șaptea, a opta și a noua sînt. În mod firesc, dată fiind puterea soarelui, cele mai apropiate sînt prea încinse. Dar acestea au aproape dimensiunile Terrei și sînt relativ mai aproape unele de altele decît erau Pămîntul, Marte și Venus. Au, probabil, și cam aceeași temperatură, apropiată de a Pămîntului. La spectroscop se evidențiază pe toate prezența oxigenului și a vaporilor de apă, iar pe plăcile celei de-a șaptea apare chiar o vegetație posibilă. Am ales-o deci pe aceasta, sub rezerva deciziei tale.

Planeta reapărură pe ecran, o bilă mărimdu-se sub efectul amplificator al obiectivului de imagine, pînă ce umplu panoul, apoi depăși marginile pentru a nu lăsa să se vadă decît o parte din ea. Această tentă albastru-verzuie putea fi un ocean, în timp ce partea mai închisă de alături era probabil o masă continentală. Jorgen observa imaginea care defila încetîșor sub manevrele lui Trei, albastrul fiind în întregime înlocuit de cafeniu, pentru a reveni apoi, dezvăluind o altă mare. Din cînd în cînd, străbătută de fuioare gri, pătura atmosferică se opaciza și el se simți ciudat de emoționat la gîndul norilor, al cursurilor de apă, al ploii și al mirosului atît de bogat al plantelor. Planeta ar fi putut fi sora geamănă a Pămîntului; părea total diferită de lumea dură și aridă care fusese Marte.

Vocea lui Cinci îi întrerupse firul gîndurilor; robotul îi urmărise privirea pe ecran.

— Continentul alungit, orizontal, pare să fie cel mai favorabil, master. I-am estimat temperatura ca fiind apropiată de cea din regiunile rurale ale centrului Americii de Nord, dar cu schimbări de anotimp mai puțin pronunțate. Densitatea specifică a planetei este apropiată de șase, puțin mai mare decît a Pămîntului; ar trebui să se găsească minereuri și metale. O lume plăcută, atrăgătoare.

Era adevărat. Mai mult chiar, era un cămin pentru călătorii care mai

dormeau încă, o lume unde să-și aducă visurile și speranțele, unde copiii lor puteau crește fără a li se părea ciudată literatura Pământului. Marte era posomorită și inospitalieră, o lume de luptă pentru necesitățile primare. Această planetă avea să fie pentru ei o mamă deschizându-și brațele către copiii ei adoptivi. Doar dacă...

— S-ar putea să existe deja locuitori care să n-aibă nici un chef să împartă cu noi.

— Posibil, dar n-ar putea fi decât primitivi. Am cercetat îndelung, cu telescopul și cu camera, care arată mai multe detalii decât ecranul; portul ideal de coborîre nu arată nici o activitate sau semne de locuire, iar niște ființe civilizate ar fi construit cu siguranță un oraș acolo. Într-o anume privință... cred... așa ar trebui să fie...

Jorgen avea conștiința aceluiași sentiment, că nu va întâlni rivali. Se întoarse surîzînd spre cei trei care-l înconjurau, avînd aerul de a-i aștepta cu nerăbdare aprobarea.

— Atunci, fie a șaptea. Iar voi, se poate spune că ați răspuns din plin încrederii pe care v-am acordat-o. Cum stăm cu carburantul pentru aterizare?

Cinci se întoarse brusc spre hublourile de observație și Doi fu cel care răspunse:

— Avem mai mult decât ne trebuie, master. Odată atinsă viteza necesară, nu ne-a mai trebuit decât foarte puțin pentru dirijarea navei. Am avut destul timp la îndemînă pentru a calcula unghiurile de apropiere, așa fel ca orice soare inutil peste care dădeam să ne relanseze pe o traiectorie nouă, așa cum se întîmplă în cazul cometelor.

Jorgen aprobă din cap și, preț de o clipă, privi în față soarele care avea să devină al lor; se gîndi la veghea lungă și monotonă a roboților, minunîndu-se în sinea lui de șansa deosebită ca ei să fi fost astfel construiți. Roboți antropomorfi, capabili să mînuiască instrumentele umanilor, umblînd pe două picioare și dotați cu două brațe terminate cu mîini. Știa însă bine că nu era vorba de un noroc orb. Natura concepuse omul pentru a merge acolo unde roțile nu puteau ajunge, pentru a mînuie unelte de tot soiul și pentru a sluji nu unuia, ci unei multitudini de scopuri. Era inevitabil ca Thoradson și „creierul” să copieze un model dotat cu atîtea facultăți de adaptare, nereducînd decât talia, din cauza enormului excedent de greutate al unui robot de șase picioare înălțime.

Omuleți de metal a căror viață nu avea scurtimea celei umane, aceea neșansă a stăpînilor lor; roboți capabili să muncească alături de oameni, să învețe de la o sută de dascăli, să-și umple memoria timp de secole, în loc de cîteva zeci de ani. Cînd specializarea cunoștințelor amenința să devină prea îngustă, cînd nici un om nu dispunea de suficient timp pentru a învăța totul în domeniul ales, crearea roboților devenise unica soluție. Înaintea lor, oamenii recurseseră la mașinile de calculat, apoi la instrumente electronice și, în sfîrșit, la „creierele” în așa fel reglate încît să rezolve, printre altele, problema propriei lor îmbunătățiri. Împreună cu un asemenea creier trudiese Thoradson, pentru a găsi, în sfîrșit, soluția roboticii totale. Acum, desprînși

de domeniul lor firesc, ei serveau, dincolo de orice închipuire a creatorului lor, la protejarea și conservarea a tot ce mai rămînea din specia umană. Dincolo de cinci sori, în timpul a nouăzeci de ani de cercetări monotone, ei îndepliniseră ceea ce nici un om n-ar fi putut măcar încerca.

Jorgen își alungă gîndurile cu o ridicare din umeri și se întoarce spre ei.

— Cît timp voi mai rămîne conștient, înainte de a începe decelerația?

— Sîntem în decelerație... din plin.

Doi întinse mîna spre panoul de bord, arătînd accelerometrul. Instrumentul confirma ceea ce spusese, deși nu se simțea nici o zguduitură care să scuture nava, așa cum nu se simțea nici urmă din teribila suprasarcină care ar fi indicat o modificare a vitezei. Atunci, pentru prima oară, Jorgen realizează că greutatea lui părea normală. În spațiu, departe de atracția unui corp ceresc important! „Gravitație controlată!”

Cinci rămase cufundat în contemplație în fața hubloului, iar vocea lui continuă calmă, incapabilă de a exprima mîndria sau modestia.

— Doctorul ne-a pus această problemă și am avut mulți ani spre a lucra la ea. Pe întreaga navă niște plăci exercită o tracțiune echilibrantă, de forță egală și opusă acțiunii accelerației, în timp ce altele dau un simulacru de greutate normală. Fie că mergem cu viteză constantă, fie că accelerăm la zece g, compensația este totală și automată.

— Atunci somnul era inutil! De ce...

Dar cunoștea prea bine răspunsul; chiar învingînd presiunile chinuitoare, somnul rămînea singura modalitate de a aduce oamenii la o asemenea distanță, la distanța a nouăzeci de ani; altfel, ar fi îmbătrînit și pierit înainte de a ajunge, chiar dacă alimentele ar fi fost suficiente...

Totodată, pe acest plan, nu vor mai avea neliniști. Erau doar la cîteva ore de planetele pe care le examinaseră, și cel mai bine era să petreacă aceste ore aici, în fața marilor hublouri, privind cum apare și se mărește cu rapiditate noua lor patrie. În spiritele lor, urma cu siguranță ceva mai mult decît o simplă sosire; aveau dreptul să asiste la ultimul capitol al exodului lor, să păstreze pentru întreaga viață această clipă printre amintirile lor personale, ca s-o transmită apoi copiilor ce vor veni. Faptul că ei se așteptau la ariditatea lui Marte în locul acestei lumi ispititoare nu putea face decît să le împlinească și mai mult sentimentul de triumf. Se întoarce, surîzător.

— Ei bine, Cinci, haide să ne apucăm de reanimare, între timp, voi ceilalți vă veți ocupa în continuare de navă. Evident, începem prin a-l trezi pe doctorul Craig ca să-și vadă planul îndeplinit.

Cinci nu se clinti de lîngă fereastră, dar ceilalți își întrerupseră activitățile, în expectativă. Apoi, cu greu, robotul răspunse:

— Nu, master. Doctorul Craig e mort!

— Mort? Craig?

I se părea imposibil, la fel de imposibil și ireal ca și distanța care îi

separa de lumea lor de origine. Totdeauna fusese Craig, totdeauna va fi Craig.

— A murit, master. De mai mulți ani. Se percepea o umbră de tristețe și încă ceva în maniera de a pronunța, rar, cuvintele. N-am putut face nimic pentru el!

Jorgen scutură din cap, fără a pricepe. Fără Craig, proiectele pe care îndrăzniseră să le pună pe picioare păreau incomplete și chiar total aberante. Pe Pământ, Craig fusese primul care se gândise la această evadare la bordul navei. Iar pe Marte, după ce roboții aduseseră proba prezenței Flagelului, tot bătrînul doctor spulberase starea lor de șoc printr-o simplă ridicare din umeri și-și întorsese din nou privirile spre exterior cu o speranță care refuza să se stingă.

— Jorgen, am comis o greșală de judecată alegînd o lume atît de puțin potrivită pentru noi cum este aceasta, chiar și fără Flagel. Dar nu este sfîrșitul, ci doar o întîrziere. Pentru că mai departe, undeva în Univers, există și alte stele cu alte planete. Avem o navă care poate ajunge oriunde și roboți care ne pot conduce; ce-am putea dori mai mult? Poate prin împrejurimile lui Alpha Centaurus, poate la o mie de ani-lumină mai departe, dar există cu siguranță un azil pentru rasa umană. Noi îl vom descoperi! În deșertul din jurul nostru nu există decît o singură certitudine, aceea a morții; dincolo de frontierele noastre, nu e decît incertitudine... dar o incertitudine îmblînzită de speranță. Noi vom lua hotărîrea. N-are nici un rost să-i trezim pe ceilalți doar pentru a-i dezamăgi, cînd poate că, vreodată, îi vom deștepta pentru un triumf deosebit. Deci?

Iar acum Craig, cel care îi dusesese atît de departe, murise precum Moise, la fruntariile Țării Făgăduite, lăsîndu-i responsabilitatea reală și normală a conducerii. Jorgen se smulse din gînduri, deși entuziasmul său de acum cîteva clipe se prăbușise sub groaznicul sentiment al pierderii ireparabile. Dar erau încă multe de făcut.

— În acest caz, Cinci, să începem cu ceilalți.

Cinci se întoarse de la hublou și-i privea acum pe ceilalți, comunicînd cu ei prin aparatura radio integrată în mecanismele sale. Evita să-l privească pe Jorgen. Cîteva clipe, roboții rămaseră încremeniți, părăsind atenți la ceva anume, apoi Cinci dădu din cap cu același aer de regret și se întoarse pentru a-l urma pe Jorgen, cu pași șovăitori, cu brațele atîrnîndu-i pe lingă corp.

Dar Jorgen nu era decît pe jumătate conștient de prezența lui cînd se opri în fața ușii mari, închise ermetic, și întinse mîna spre levierul care permitea accesul la camera de hibernare. Auzi în spatele său pașii lui Cinci grăbindu-se și simți deodată mîinile metalice apucîndu-l de braț, trăgîndu-l înapoi, în timp ce robotul îi făcea semn să se dea la o parte din fața ușii.

— Nu, master. Nu intra!

Timp de încă o clipă, Cinci mai șovăi, apoi se hotărî și-l conduse pe coridor, mai departe de ușă, spre cea mai apropiată dintre micile celule de reanimare.

— Am să-ți arăt... aici înăuntru! Noi...

Temeri fără nume, necunoscute, îi răscoliră măruntaiele, temeri inspirate de ceva mai amenințător în indiferența robotului decît în actele sale de neînțeles.

— Cinci, te rog să-mi explici comportarea ta!

— Te rog, master, intră aici. Am să-ți arăt - dar nu în camera principală - nu acolo! Aici e mai bine, e mai simplu...

Jorgen rămase nehotărît, întrebîndu-se dacă trebuia să recurgă la formula care impunea supunerea totală, formulă integrată în mecanismul robotului, apoi se întoarse. Mica siluetă deschise ușa și-i făcu semn să intre, ferindu-și în continuare ochii; el înaintă și înțepeni aproape imediat în prag.

Nu era nevoie de cuvinte. Anna Holt zăcea întinsă pe masa îngustă, cu trupul acoperit de un cearșaf alb, cu ochii închiși; grimasele dureroase ale agoniei i se șterseseră de pe față. Nu încăpea nici o îndoială asupra morții ei. Pielea îi era marcată în mod hidos de pete închise de formă neregulată, iar aerul mustea de mirosul de mosc caracteristic Flagelului! Aici, departe de orice surse de infectare, atunci cînd scopul lor era aproape atins, Flagelul îi ajunsese pentru a-și cere dreptul și a le aminti că fuga nu era de-ajuns... că ea nu va fi niciodată o soluție atîta timp cît vor fi obligați să-și transporte cu ei corpurile, devenite vectori ai maladii.

În celulă, materialul pentru reanimarea celor adormiți era împrăștiat, azvîrlit fără grijă într-o parte pentru a face loc altor lucruri a căror utilitate era destul de greu de priceput. Părea totuși evident că Flagelul, deși cîștigase, ca de obicei, nu cîștigase fără luptă. Jorgen făcu un pas înapoi, fără a-și lua ochii de la cadavru. Se îndepărtă apoi, tîrșîindu-și tălpile pe podea. Cu o grabă apatică, Cinci închise și sigilă ușa.

— Iar ceilalți, Cinci? Și ei...

Cinci făcu un semn afirmativ, ridicînd puțin capul pentru a încrucișa privirea omului.

— Toți, master. Camera somnului a devenit un mausoleu. Flagelul a înaintat încet, din cauza frigului, dar cu timpul i-a ucis pe toți. Ușa am sigilat-o de mult, atunci cînd doctorul Craig și-a dat seama că nu mai este nici o speranță.

— Craig? Minte lui Jorgen continua să funcționeze, dar de o manieră neobișnuită, gîndurile apăreau unul cîte unul. Era la curent?

— Da. Cînd au apărut primele simptome la cei adormiți, l-am trezit, așa cum ne ceruse... Aveam atunci o viteză constantă, dar nu montaserăm încă plăcile de gravitație.

Robotul ezita, vocea lui gravă tărăgăna din ce în ce mai mult silabele.

— Cînd eram pe Marte o știa deja; dar își păstra speranța în calitățile unui ser care vă fusese injectat odată cu agenții de suspendare ai activității. După ce l-am trezit, am mai încercat și alte seruri. Am luptat timp de douăzeci de ani, master, am trecut pe lîngă doi sori, iar cei ce dormeau mureau încet, fără să sufere, fără să-și cunoască boala. Și mureau din ce în

ce mai mulți. Doctorul Craig a reacționat la primul ser iar tu la al treilea; eram convinși că ultimul a salvat-o și pe ea. Dar apoi pielea ei s-a umplut de pete și am fost nevoiți s-o reanimăm pentru a încerca ultima șansă, acum două zile. N-am reușit! Doctorul Craig sperase... că voi doi... dar am făcut tot ce-am putut, master!

Jorgen se lăsă condus de mâinile robotului, care-l împinse pînă la un fotoliu. Emoțiile sale se învălmășeau într-un șuvoi de lamentări confuze.

— Fata a fost, deci, luată de Flagel! A luat-o pe ea, Cinci, cînd ar fi putut s-o cruțe și să mă ia pe mine în locul ei. Doar aveam spermatozoizi congelați, care puteau fi folosiți dacă muream, dar a trebuit să piară ea, și nu eu. S-ar spune că zeii, pentru a împinge ironia la culme, au hotărît să lase teafăr un bărbat inutil! Neatins!

Cinci mișcă picioarele, stingherit.

— Nu, master.

Jorgen făcu ochii mari, fără a pricepe. Apoi ridică brusc mâinile în timp ce robotul își ațintea un deget spre pielea lui. Pete mici, aproape invizibile, împeștrău pielea mai albă cu un cafeniu deschis; pete mici, neregulate, care duse la nas degajau un miros slab dar caracteristic de mosc. Nu, nici el nu era imunizat.

— La fel ca doctorul Craig, spuse Cinci. O încetinire aproape echivalentă cu imunitatea completă, astfel că vei putea trăi încă treizeci de ani, poate, dar noi am ajuns să credem că vindecarea totală este o imposibilitate. Doctorul Crag a mai trăit încă douăzeci de ani, a murit de bătrînețe și din cauza unei crize cardiace, nu din cauza Flagelului, de care a suferit însă în tot acest timp.

— Imunitate sau întîrziere, ce mai contează acum? Ce se întîmplă cu visurile noastre, Cinci, cînd moare ultimul visător? Sau poate întrebarea ar trebui pusă invers.

Cinci nu răspunse, dar se lăsă pe un fotoliu, alături de om. Jorgen reflecta la circumstanțe, conștient că nu încerca nici o reacție emotivă, ci doar o evaluare intelectuală a acestei glume sinistre pe seama rasei umane. Citise cîteva romane despre ultimul dintre oameni și își pusese deja întrebări asupra unei astfel de situații. Poate că pe Pămînt, printre ruinele orașelor și amintirile găunoase ale trecutului, un om ar fi realizat că era sfîrșitul speciei sale. Aici, în spațiu, el accepta faptul, dar în mod inconștient, condiționarea lui îl făcea să creadă că dezastrul nu-i lovise pe toți oamenii, că lăsaseră în urmă o întreagă lume în viață. Și deși înțelegea foarte bine că lumea pe care o părăsise era la fel de pustie ca și nava, aceste convingeri erau prea adînc înrădăcinate în gîndirea lui ca să le poată elimina în întregime. Intelectualmente vorbind, rasa umană se stinsese; pe planul emoțiilor, însă, ea nu se putea sfîrși niciodată.

Cinci îl atinse cu delicatețe.

— Ne mai rămîne laboratorul doctorului Craig, master; dacă vrei să consulți notele lui, sînt acolo. Și cred că, înainte de a muri, i-a lăsat un mesaj „creierului”. În orice caz, cînd l-am găsit, cheia era conectată. N-am

încercat să preluăm mesajul, te-am așteptat pe tine...

— Îți mulțumesc, Cinci.

Dar nu făcu efortul de a se ridica, nu înainte ca robotul să-l atingă din nou, cu un gest aproape implorator.

— S-ar putea să ai dreptate. Probabil că-mi trebuie ceva pentru a-mi ocupa mintea. E bine. Poți să te întorci la tovarășii tăi, sau să mă însoțești, cum vrei.

— Aș prefera să te însoțesc.

Omulețul de metal se ridică și-l urmă pe Jorgen de-a lungul coridorului, către capătul rachetei; zgomotul metalic al pașilor săi părea să acompanieze călcătura surdă și regulată a tălpilor de piele. La un colț, robotul alunecă rapid într-o cabină laterală; ieși cu o sticlută de coniac, pe care i-o arătă cu un aer întrebător. Alcoolul nu-l reconfortă pe Jorgen, îi produse doar o senzație de căldură fizică; își urmară drumul până la cămăruța în care locuise Craig. Notele pe care acesta le lăsase nu mai puteau suscita de acum decât o umbră de curiozitate, și în nici un caz un mesaj al celui mort n-ar fi putut da un sens tragediei celui viu. Dar, oricum, era mai bine decât să nu facă nimic. Jorgen intră, pe când Cinci închidea fără zgomot ușa în urma lui, și se apropie fără entuziasm de carnetele de notițe învelite în plastic. De două ori, robotul ieși să caute alimente, din care Jorgen abia gustă. Darea de seamă a lucrărilor inutile ale lui Craig defila pe sub ochii lui Jorgen. Ajunse, în sfârșit, la ultima pagină, la ultima notă.

„Am făcut tot ce-am putut; cu tot optimismul, succesul meu nu e decât parțial. Acum, simt că mi se apropie ceasul și că roboții vor trebui să se ocupe de ce-a mai rămas de făcut. Și totuși, refuz să disper. Nemurirea individului, ca și a rasei, nu cuprinde doar continuitatea din generație în generație, ci și urmărirea visurilor întregii umanități. E posibil ca visătorii și descendenții lor să moară, dar visurile nu pot muri. Aceasta este credința mea și eu continui să cred. N-am nici o altă speranță pentru a o oferi viitorului necunoscut”.

Jorgen lăsa încet carnetul și-și frecă ochii obosiți. Cuvintele care ar fi trebuit să sune ca o sfidare adresată destinului cădeau în gol; visul putea muri... El era ultimul dintre visători, impasul destinului, iar mai departe nu era decât uitarea. Toate visurile a o mie de generații se concentraseră în Anna Holt și dispăruseră odată cu ea.

— Creierul, master, sugeră încetișor Cinci. Ultimul mesaj al doctorului Craig!

— Fă-l să funcționeze, Cinci.

Era un model mic, un analizor limitat de fapte, așa cum aveau tehnicienii, sau mai degrabă cum avuseseră, pentru a-i ajuta în muncă; opera în fonie, cu un vocabular elementar, adaptat rolului său. Jorgen nu cunoștea semantica acestui vocabular, dar fără îndoială, Cinci colaborase îndestul cu Craig pentru a ști să-l descifreze.

Observă cu interes robotul care conecta cheia de punere în funcțiune

și se adresa mașinii alegîndu-și cu grijă cuvintele.

— Ieșire sub-total! Intrare cifra **n**!

Creierul răspunse imediat, alegînd ultima înregistrare dictată de Craig și repetînd-o cu însăși vocea doctorului, o voce pe care vîrsta și epuizarea o făcuseră aspră și tremurătoare; iar în timp ce vorbea, moartea se apropia de el.

„— Ultimele mele note... insuficiente! Visurile pot continua. Prima analiză a lui Thoradson...”

Preț de o clipă, nu se mai auzi decît un foșnet, așa cum ar fi putut produce un corp uman; apoi creierul pronunță clar dar fără intonație:

— Intrare sub-total **n**, procedat la ieșire.

Pentru Jorgen, nu erau decît cuvinte fără sens; scutură din cap, privindu-l pe Cinci.

— Pesemne începea să-și piardă mințile. Știi care a fost prima analiză a lui Thoradson?

— Ea se sprijină pe crearea noastră. Thoradson era, prin natura împrejurărilor, foarte priceput în semantică... era indispensabil pentru a face să funcționeze creierele complexe folosite pentru a rezolva problema roboților. Prima sa analiză, o schiță, îi arată că miezul problemei era definirea precisă a cuvîntului **Eu**. Acest cuvînt nu se poate defini în mod limpede decît în proprii săi termeni, ca și pronumele latin **ego**, pentru că nu se raportează în mod obligatoriu unei părți fizice oarecare, definibilă în mod particular, și nici rolului individului. În linii mari, el conferă sentimentul de individualitate, și Thoradson a avut impresia că reușita sau eșecul în domeniul roboticii rezidă în capacitatea de a analiza, apoi de a sintetiza această noțiune.

Timp de multe minute, Jorgen reflectă, sucind și răsucind cuvintele, fără a găsi totuși înțelesul ultimului mesaj al muribundului. Dimpotrivă, totul devenea și mai obscur. Totuși, cum venise fără nici o speranță, nu încercă nici o dezamăgire. Atunci cînd o problemă era insolubilă, conta prea puțin dacă ultimele cuvinte ale unui om erau de o logică rece sau de o nebunie fără margini. Rezultatul va fi același. Și în nici un caz semnificația nu putea oferi o speranță, atunci cînd întreaga știință bacteriologică a rasei dăduse greș.

Cinci îi atinse din nou brațul, întinzîndu-i două comprimate minuscule.

— Master... Acum trebuie să dormi, master. Asta... este amythal de sodiu... ar trebui să te ușureze. Te rog!

Înghiți comprimatele cu docilitate și se lăsă condus de robot într-o cameră de odihnă, incapabil să gîndească. Nimic nu mai putea avea importanță, iar somnul produs de droguri era o soluție la fel de acceptabilă ca oricare alta. Îl văzu pe Cinci manevrînd un contactor, își simți greutatea scăzînd la cîteva livre, ceea ce îi dădu impresia că patul era moale și primitor, apoi se lăsă complet năpădit de efectele somniferului. Cinci ieși

făcînd cît mai puțin zgomot posibil, și întunericul se lăsă peste mintea lui Jorgen, crușîndu-l de efortul de a gîndi.

Cînd Jorgeh se trezi, micul dejun era în fața lui, în farfurii termoprotectoare; ronțai cîte ceva, mai mult din obișnuință decît de foame. În timpul orelor de somn, vîlul întunecat cae-i acoperea mintea se mai ridicase cît de cît, dar emoțiile sale rămăseseră, în mod curios, în suspensie. S-ar fi spus că mintea lui comprimase mulți ani de uitare în cîteva ore, astfel că atitudinea a față de tragedia speciei umane era nuanțată de o impresie de depărtare, de timp scurs; nu mai resimțea nici amărăciune, nici durere, doar un vag sentiment că totul se întîmplase cu mult timp în urmă și că acum devenise ceva obișnuit.

Așezat pe marginea patului, se îmbracă încet, privind cum urcă fumul țigării, cu creierul golit de gînduri. Chiar și gîndirea devenise lipsită de obiect! De departe, din străfundurile navei, creștea un huruit surd, pe care îl recunoscuse ca fiind funcționarea la maximum a duzelor de direcție, declanșate provizoriu pentru a face nava să se încline într-o direcție sau alta. Apoi zgomotul încetă, lăsînd în urma lui doar murmurul regulat, echilibrat, al motorului principal, la fel ca înainte.

Termină cu îmbrăcatul, deschise ușa și ieși în coridor; din instict, o luă spre postul de observație, unde trebuia să se găsească, probabil, Cinci. Roboții nu erau oameni, dar erau ultimii tovarăși care-i mai rămîneau și nu dorea, în nici un caz, să rămînă singur. Prezența robotului îi făcea bine. Intră în postul de comandă, observă că erau acolo toți cinci și se apropie de hubloul de quartz.

Cinci se întoarse auzindu-l și, dîndu-se la o parte pentru a-i face loc, întinse brațul spre exterior.

— Tocmai voiam să te chem, master. Peste puțin timp asolizăm.

— Mulțumesc.

Jorgen privi afară, dîndu-și seama de distanța parcursă de cînd zărise pentru prima dată planeta. Acum, soarele ajunsese la dimensiunile celui pămîntesc, iar sfera către care coborau se vedea cu ușurință, fără telescop. Se lăsă condus cu delicatețe spre locul pe care i-l indică Cinci, acceptă binoclul, dar nu făcu efortul de a-l ridica la ochi. Privirea liberă cuprindea mai mult, iar, la viteza cu care se apropiau, în curînd nu mai avea să fie nevoie de nici un ajutor vizual.

Planeta creștea puțin cîte puțin sub ochii observatorilor, întinzîndu-se în fața lor și prinzînd relief pe măsură ce distanța scădea. Doi, aflat la comenzi, înscrise nava pe o curbă progresivă care îi permitea să se așeze pe partea însoțită a planetei, cînd își vor fi ales locul de aterizare; întunericul nopții bătea în retragere, dezvăluind privirilor suprafața luminată a globului. De-a latul emisferei nordice se întindea continentul orizontal pe care-l văzuseră deja, caricatură grosolană a unui ogar în plină cursă, cu un fluviu lung și sinuos coborînd de-a lungul coastelor, pentru a se vărsa în spatele uneia din labelle anterioare. Munții începeau de la cap, pe care-l înconjurau, întinzîndu-se apoi spre coadă, pentru a se întîlni, la nivelul coapsei, cu un

alt lanț muntos. În locul unde fluviul se vărsa în mare Jorgen observă contururile unui imens port natural, protejat de ocean și destul de adânc pentru a primi orice navă de suprafață. Acolo ar fi trebuit să se afle un oraș, dar nu se zărea nici urmă, deși se aflau destul de aproape pentru a-l distinge. Dacă ar fi existat.

— Vegetație, observă Cinci. Cîmpia centrală trebuie să aibă un sezon productiv destul de lung... circa doisprezece ani de primăvară, urmați de o vară și o toamnă blînde, și poate de patru ani de iarnă călduță. Anotimpurile trebuie să fie lungi, master, la această distantă de soare, dar înclinarea axei este atît de ușoară încît multe din plante vor fi crescînd chiar și iarna. Iar acolo, s-ar spune că sînt copaci, o pădure mare. Verde, ca pe Pămînt.

Sub ei, un nor plutea ușor pe deasupra continentului și ei îl traversară, cu duzele învolburînd atmosfera în jurul lor și lăsînd în urmă vârtejuri.

Doi se agita acum frenetic în fața comenzilor. Căderea, pînă atunci rapidă, se încetini, și acum planau la circa opt sute de metri deasupra coastei, așteptînd să-și urmeze coborîrea. Apoi nava se așeză ușor pe nisip. Doi opri motoarele și generatoarele de gravitație artificială, înlocuite acum de gaviația ceva mai slabă a planetei.

Cinci se agită din nou, lăsînd să-i scape un zgomot care aducea a suspin.

— Nici urmă de inteligență, master. Aici, lîngă un asemenea port, ar fi fost construit cu siguranță un oraș, chiar și numai din pămînt și chirpici. Nu-i nici o urmă. Iar planeta este, totuși, o planetă frumoasă, concepută parcă anume pentru viață.

Suspina din nou, ațintindu-și privirile spre exterior. Jorgen înclină capul fără a spune nimic, conștient că gîndește același lucru. Sub un număr de aspecte, era o lume superioară celei pe care o părăsiseră, ciudat de familiară, cu plante avînd o asemănare uimitoare cu cele pe care le cunoscuse.

Lăsaseră în urmă cinci stele și călătoriseră nouăzeci de ani cu o viteză apropiată de cea a luminii pentru a găsi în cele din urmă un adăpost depășind imaginația cea mai înfierbîntată, unde totul părea pregătit pentru a-i primi. Fără ocupanți, lumea cea nouă aștepta. Iar înăuntrul navei, pentru a răspunde invitației, nu erau decît fantome și vise găunoase, și un singur om, care murea încet. Doar el contempla și aprecia totul. Zeii își montaseră sinistra lor farsă cu o meticuloasă atenție pentru detaliile indispensabile perfecțiunii.

Rasa umană visase lumi așteptînd-o dincolo de stele, lumi dormind în așteptarea eventualei sosiri. Aproape că și reușiseră, dar spiritul lor de pionieri sucombuse în fața Flagelului; oamenii învinseseră distanțele doar ca să moară în clipa victoriei.

„Și, bineînțeles, Cinci, trebuia să fie o lume minunată, spuse el fatalist, dar fără amărăciune. Altfel, ironia n-ar fi fost deplină”.

Cinci îi atinse brațul cu grijă și suspina din nou, clătinînd din cap.

— Doi a descoperit că aerul e respirabil... puțin prea bogat în oxigen, dar bun. Vrei să ieși?

Făcu un semn afirmativ și traversă sasul, urmat de cei cinci care inspectau planeta, schimbînd, probabil, impresii prin radio. Cinci se îndepărtă de ceilalți pentru a se apropia de el. Se opri alături, urmărindu-i privirea ațintită asupra înălțimilor care se apropiau de țărm.

O adiere ușoară aducea mirosul curat și bine cunoscut al plantelor în creștere, aerul era bun și bogat. Era o lume capabilă să-i facă pe oameni să-și uite necazurile într-o pace regăsită, să-și adune navele rătăcitoare printre stele, o lume pe care ai fi putut-o numi, în orice limbă, „acasă”. O lume prea bună pentru a suscita dificultățile indispensabile apariției inteligenței, dar un adevărat Eden pentru aceeași inteligență, odată formată.

Jorgen ridică din umeri. Era o lume pentru visători, dar el nu mai voia alte vise decît cele pe care spera să i le aducă opiumul negru al uitării. Vedea în jur prea multe lucruri care-i aminteau de ceea ce ar fi putut să fie. Ar fi preferat să urce din nou la bordul navei și să reia căutarea fără țel, pînă ce va muri, pînă ce nava și roboții vor înceta, la rîndul lor, să funcționeze. O luă la fugă, atunci cînd Cinci începu să vorbească, dar se opri aproape îndată, prea indiferent la toate pentru a-l mai întrerupe.

Ochii robotului fuseseră ațintiți spre locurile pe care el privise mai înainte, iar acum alunecau de-a lungul rîului, spre golf.

— S-ar fi putut ridica aici un oraș asemeni oricărui altuia din trecut, master. Aici oamenii ar fi găsit tot ce trebuia pentru a-și face viața frumoasă, un port pentru a pleca spre celelalte continente, un fluviu pentru a pătrunde spre interior, iar dincolo de coline, cîmpia de pe care ar fi plecat nave spre celelalte lumi, atît de multe în jurul acestui soare și, probabil, atît de asemănătoare cu aceasta. Închipuie-ți, un pod alb azvîrlit acolo, peste firul apei, locuințe împrăștiate printre coline, uzinele dincolo de cotul fluviului, un parc mare pe această insulă.

— O grădină publică aici, terenuri pentru școli și universitate acolo.

Da, Jorgen le vedea, și ochii îi străluciră o clipă, închipuindu-și ce-ar fi putut fi orașul, un oraș-matcă.

Cinci făcu un semn aprobator.

— Iar acolo, pe insuliță, o statuie simbolică, înaripată, cu un braț ridicat spre cer și cu altul ațintit în jos, spre oraș...

O clipă, încă, pupilele lui Jorgen mai scînteiară, apoi își aminti de cei morți și flacăra se stinse. Se întoarse, înăbușindu-și un geamăt de disperare; Cinci se luă pe urmele lui!

— Visurile!

Vocea lui Jorgen cuprindea în acest cuvînt toate blestemele zeilor, unor zei dornici de batjocură.

Dar vocea calmă a lui Cinci, în spatele lui, nu trăda nici un pic de ură; era doar tristețe în cuvintele pronunțate cu voce înceată.

— Și totuși, master, visul era frumos, la fel ca și planeta. Atunci când coboram, vedeam deja orașul și îndrăzneam, aproape, să sper. Mie nu-mi pare rău de acest vis.

Valul de emoții se retrase, retezat. Apărură altele, care proiectară trupul lui Jorgen într-un fotoliu al postului de comandă, în timp ce privirea lui revenea spre exterior, spre colinele și spre fluviul care ar fi primit minunatul oraș... nu, care îl vor primi! Craig nu bătuse cîmpii, la urma urmei, iar ultimele sale cuvinte erau o cheie, lăsată de un om care refuza orice înfrîngere, odată descifrată semnificația lor. Visele nu puteau muri pentru că Thoradson studiase un timp semantica pronumelui singular al persoanei întii și își stabilise construcțiile ulterioare pe rezultatele acestui studiu.

Cînd ultimul visător va fi murit, visul va continua să existe, pentru că e mai puternic decît cei care l-au creat; undeva, într-un fel sau altul, visul își va găsi noi visători. Nu mai era cu puțință să existe un ultim visător, și asta din clipa cînd primul uman încă sălbatic putuse concepe, la începuturile rasei sale, viziunea unui viitor mai bun.

Cinci visase... așa cum Craig și Jorgen și întreaga umanitate visaseră. Nu o viziune rece de metal meșteșugită după norme matematice, ci o viziune de marmură și jad, frazată pe dorința ancestrală a inteligenței de a cuceri o lume mai bună, mai frumoasă. Omul era mort, dar el lăsa în urmă-i o stranie progenitură, care era moștenitoarea lui spirituală în toate sensurile cuvîntului.

Moștenirea cărnii era instinctul care activa animalele, dar omul voia mai mult; pentru el, era continuarea speranțelor sale, a viziunilor sale, care aveau mai multă importanță decît simpla imortalitate a speciei. Lent, cu fața impasibilă, cu o nouă lumină în privire, Jorgen se ridică și-și așeză palma pe umărul omulețului de metal care cutezase să aibă un vis pur uman.

— Veți construi orașul acesta, Cinci. Am fost stupid și egoist, altfel aș fi priceput mai devreme. Doctorul Craig înțelesese; reușise să se debaraseze de prejudecățile noastre rasiale, din păcate cu foarte puțin timp înainte de a muri. Iar acum, tu mi-ai dat cheia. Voi cinci puteți construi toate astea, împreună cu alții asemeni vouă, pe care aveți mijloacele să-i construiți.

Cinci își mișcă stîngaci picioarele, scuturînd din cap.

— Orașul, master, îl putem construi, dar cine-l va locui? Străzile pe care le-am cunoscut erau pline de oameni ca tine, nu de... obiecte ca noi!

— Condiționarea, Cinci. Toată... viața voastră, ați existat doar pentru oameni, supuși voinței oamenilor. Și totuși, există deja în voi tot ceea ce trebuie, speranțe, vise, curaj, ideal, și chiar dorința de a orîndui lumea după ideile voastre. Am auzit spunîndu-se că sclavii de odinioară plîngeau cînd erau eliberați, dar copiii lor au învățat să trăiască pentru ei înșiși. Iar asta o puteți face și voi.

— Poate.

Era vocea lui Doi, cel care ar fi trebuit să rămînă cel mai puțin accesibil emoțiilor, în virtutea rigorii formației sale fizico-matematice.

— Poate, dar ar fi o lume a singurătății, master Jorgen, plină de amintirile voastre, iar visurile noastre ni s-ar părea sterile.

Jorgen se întoarse spre Cinci.

— Există o soluție la această problemă, nu-i așa, Cinci? Și voi o știți. Desigur, s-ar putea să vă amintiți de noi și să considerați activitatea voastră ca inutilă și lipsită de scop în absența noastră, dar există un alt mijloc.

— Nu, master!

— Îți ordon să mă ascuți, Cinci! Răspunde-mi!

Sub tonul imperios, robotul se clătină; răspunse cu greu, în ciuda condiționării care-i impunea o supunere totală.

— Este așa cum gîndești, master. Mințile și chiar memoriile noastre sînt supuse ordinelor tale, ca și trupurile, de altfel.

— Atunci, vă cer din nou supunere, de data aceasta tuturor. Veți ieși și vă veți întinde pe plajă, la bună distanță de navă, într-un somn aparent, așa fel ca să nu mă puteți vedea plecînd. Apoi, cînd nu voi mai fi aici, specia umană va fi uitată, ca și cum n-ar fi existat niciodată, iar voi veți rămîne debarasați de orice amintire raportîndu-se la noi, dar cu toate celelalte cunoștințe. Pămîntul, umanitatea, istoria și originea voastră, totul vă va dispărea din gînduri. Veți rămîne singuri, pentru a lua un nou start. Vă veți face planuri, veți construi după plac. Este ultimul meu ordin. Ascultați-l!

Se priviră între ei, sfătuindu-se, apoi Cinci răspunse în numele tuturor, cu vocea slăbită aproape la un murmur.

— Da, master. Ascultăm!

Puțin mai tîrziu, Jorgen, aflat în picioare lîngă navă, îi privea întinzîndu-se pe nisipul alb al plajei, pe malul vastului ocean al acestei noi lumi. Lîngă ei se înălța o moviliță. O mică colecție de instrumente și diverse alte obiecte indispensabile. Cinci îi adresă o privire lungă, contemplă o clipă nava, apoi își întoarse ochii. Fără a spune un cuvînt, strînse în mîna sa de metal mîna pe care i-o întindea omul, apoi se întinse lîngă tovarășii lui; uitarea provizorie îi stinse orice umbră de gînd.

Jorgen îi privi îndelung, în vreme ce un vînt lin îi aducea miresmele proaspete ale planetei. Ar fi fost plăcut să poată rămîne, dar prezența lui putea să ducă la eșecul întregului plan. Oricum, n-avea importanță; în cîțiva ani ar fi murit și n-ar fi fost nimeni din rasa lui pentru a împărtăși acești ani și a-i plînge stingerea. Era cea mai bună soluție. Cunoștea destul nava pentru a o conduce prin tenebrele spațiului spre stelele reci și ostile. Putea să rătăcească pentru vecie fără nici o destinație, în acest mausoleu indestructibil dedicat lui și morților din interior. Pentru moment, nu avea nici un proiect; își va consacra, poate, acești ani cărților și materialului științific de la bord, sau va alege eliberarea printr-unul din numeroasele mijloace nedureroase. Timpul și propriile gînduri vor hotărî mai tîrziu. Pe moment, n-avea nici o importanță. Pentru el, fericirea nu-și mai avea loc, dar își va găsi o anume mulțumire în a ști că-și îndeplinise sarcina pînă la capăt. Zeii nu mai aveau de ce să rîdă!

Făcu câțiva pași spre navă, apoi se opri pentru a cuprinde cu privirea râul și colinele, imaginându-și orașul descris de Cinci. Nu, nu reușea să și-l închipuie populat de roboți; dar și asta ținea tot de condiționare. La suprafață, orașul va fi poate diferit, dar asta nu era decît o treabă de obișnuință, realitățile vor fi în mintea constructorilor. Dacă în această lume pe cale de a se naște nu va apărea nicicînd rîsul, nu-și vor găsi loc nici lacrimile, sărăcia, mizeria de care o parte a rasei sale suferise atît.

Rămînea pironit acolo, și imaginile curgeau alimentîndu-i viziunea, în mod paradoxal populată de ființe omenești. Vedea spiritualitatea care se va manifesta cu siguranță. Vedea marile vapoare în port, și altele urcînd cursul fluviului. Cerul păru deodată să se umple de huruitul elicopterelor, iar mai departe se auzea vuietul rachetelor plecînd spre a opta și a noua planetă, în timp ce altele se construiau în vederea căutării unor noi sori, a unor noi lumi.

Poate într-o zi, în expansiunea lor viitoare, ei vor descoperi Pămîntul. În mod curios, avea speranța că-și vor descoperi cîndva originea și vor regăsi memoria fragilei rase protoplasmice de care era legată copilăria lor. Dar erau atîția sori, iar în cursul mileniilor, cele cîteva legături ce le mai puteau arăta adevărul riscau foarte tare să slăbească și să dispară. Nu o va ști niciodată, își spuse.

Vîntul îl învălui, într-un murmur ușor, și coborînd privirea zări ceva ce flutura ușor în mîna lui Cinci. O vagă curiozitate îl împinse înainte, dar nu mai încercă să ia obiectul, cînd văzu ce reprezintă.

Cinci se gîndise și el la Pămînt și la legăturile lor cu el. Și găsisese mijlocul, fără a încălca totuși ordinele lui Jorgen. Hîrtia era o hartă reprezentînd un soare cu nouă planete, din care una era înconjurată de inele, altele însoțite de luni; iar cea de-a treia era înconjurată de o trăsătură subțire de creion. La trezirea lor, nu vor mai ști ce reprezintă, dar vor încerca să afle; iar într-o zi, cînd vor fi descoperit soarele pe care îl căutau, ghidați de orînduirea ușor de recunoscut a planetelor, se vor întoarce pe Pămînt. Va mai trece încă mult timp pînă să dispară ultimele vestigii, și ei vor fi în măsură să găsească soluția problemei. Problema originii lor.

Jorgen mîngîie ușor mîna de metal încheștată pe hartă, șterse cele cîteva fire de praf de pe fruntea robotului, apoi se întoarce cu pas hotărît la bordul navei. Închise sasul în urma lui. O clipă mai tîrziu, în urletele accelerării, părăsea planeta; lăsase în urma lui cinci omuleți întinși pe nisip, lîngă murmurul oceanului. Cinci omuleți de metal și un vis!

[Originally published in „Astounding” Feb. 1944]